

Redaktionelt

I *Uddannelseshistorie* 2003 var den gymnasiale udvikling hovedsagen – med udgangspunkt i jubilæet for 1903-reformen og i forberedelsen af det nye gymnasium anno 2005. Der er også gymnasiehistorie i denne årgang, men mest i anmeldelserne, bl.a. i omtalen af det lille skrift, *En uddannelsesreform fylder 100 år*, som er udgivet af Dansk Institut for Gymnasiepædagogik ved Syddansk Universitet på baggrund af jubilæumskonferencen i november 2003 og af udstillingen på Dansk Skolemuseum.

I år er to af artikelforfatterne optaget af spørgsmålet om, hvad der skete med folkeskolen og uddannelsessystemet i sidste halvdel af det 20. århundrede. Med stort perspektiv og kildekritisk nærlæsning gør Søren Ehlers skarpe iagttagelser om skift fra skolepolitik til kompetenceudvikling og forbrugerstyring. Det sker i artiklen *I 1900-tallet kom vi for alvor i skole. Fra skolepolitik til kompetenceudvikling*.

Samtidig foregik der en magtkamp om skolerne ude i landkommunerne: hvilke af dem skulle nedlægges i de nye storkommuner? Skulle forældre kunne oprette privatskoler med offentlige tilskud i lokalsamfund, hvor den kommunale skole blev nedlagt? Sådanne problemer opstod mange steder, men kun ved mikrostudier kan vi vinde ny viden om faktorerne i spillet. Arkivar Jørgen Mikkelsen har fulgt og studeret dette spil om penge, centralisering, lokalsamfund og skolen som kulturfaktor, og han fremlægger her sine resultater i artiklen *Skolekampen i Hjemløse og Svinninge. En studie i folkeskolens centralisering ca. 1940-1980*.

Årbogens redaktører lægger vægt på, at hver årbog har spændvidde i både tider, uddannelser og skoler. En af de lange, videregående uddannelser, der tidligst blev opmærksom på, at oplæring ikke kun er teori og lærdom, men også praksis, praktik og mesterlære, var præsteuddannelsen. Problemet var nogle tomme kirker i slutningen af 1700'tallet. Prædikekunsten måtte derfor forbedres – og det blev udgangspunktet for det senere Pastorseminarium. Herom har arkivar Christian Larsen givet os helt ny viden. Han fremlægger den i årbogens artikel *Praktisk præsteuddannelse omkring år 1800*.

Som bekendt fik Grundtvig en stor indsamlet pengegave, da han i 1853 blev 70 år. Den skulle bruges til en højskole, og det blev den også. Fra 1856 lå den derude, hvor senere Lersø Parkallé blev en støjende virkelighed, i krydset ved Haraldsgade. Men forud gik en højst interessant brevveksling mellem initiativtagerne om det præg, der skulle kendetegne skolen – en bondehøjskole eller en virkeliggørelse af Sorø-tanken? Anders Monrad Møller har ad snoede veje i slægten fået fat i denne korrespondance, der fortæller adskilligt såvel om Grundtvig som om strategien i kredsen omkring ham. Artiklen hedder *Vejen til Sorø? Forspil til Grundtvigs Højskole på Marielyst*. De nævnte fire artikler er valgt fra Selskabets just udgivne værk: *Skole – Kirke – Arkiv. Tilegnet Erik Nørr på 60-årsdagen 11. november 2004*. Foruden en præsentation af hovedpersonen indeholder festskriftet også 11 andre lærde artikler om titlens tre hovedemner – samt en fortegnelse over Erik Nørres skriftlige produktion. Bogen kan

enten bestilles hos Selskabets kasserer eller købes i Dansk Skolemuseums butik (Rådhusstræde 6 i København) eller gennem Syddansk Universitetsforlag. Prisen er 300 kr. Indholdsfortegnelse på Selskabets hjemmeside: www.skolehistorie.

Årbogen indeholder naturligvis også de tre faste rubrikker, der synes redaktionen uundværlige – om skolen i årets løb, om Dansk Skolemuseum og om årets skole- og uddannelseshistoriske litteratur. Det overblik fås kun i *Uddannelseshistorie*. Læs Signe Holm-Larsens redegørelse for årets uddannelsespolitiske begivenheder. Så får du en sammenhæng. I år har vi mange anmeldelser. Det er bøger, der fortjener en omtale – vore læsere har krav på orientering om nyheder på markedet. Også Nyt og Noter har overraskelser, men dem røber vi ikke her. Selskabet har fået nyt navn og nye vedtægter.

Ved redaktionens afslutning kom det sørgelige budskab, at en af Selskabets stiftere, dets første formand og derefter dets mangeårige kasserer, overbibliotekar **Robert Hellner**, født 8. september 1918, døde 2. november 2004, 86 år gammel. Indtil 1998 var Hellner medlem af Selskabets bestyrelse; af de 38 årsmøder har han deltaget i de 36. Han nød at opleve årsmøderne rundt i landet på interessante skoler og andre uddannelsessteder; han insisterede på at deltage, også da kræfterne begyndte at blive færre; han var med på Aarhus Katedralskole sidste år. I *Uddannelseshistorie* 1995 findes en fortegnelse »Selskabets 30 årsmøder« – udarbejdet af Hellner.

I 1964 blev Robert Hellner chef for Statens Pædagogiske Studiesamling, der lå i Frederiksberg Allé i nr. 22. Han var cand. mag. i Historie og Kristendomskundskab, men havde tidligt i studietiden fået interesse for det pædagogiske. Han arbejdede sig op inden for Studiesamlingens system – under vejledning af den alvidende og legendariske Poul Müller. Hellner blev selv vejlederen – med både talent og tålmodighed – når unge studenter i 1950'erne skulle indføres i en ny og stor pædagogisk verden; den bestod af bøger, men også af viden om skoler og skolefolk gennem et par århundreder og af undervisningsmidler fra skiftende perioder. På loftet i Frederiksberg Allé lå anskuelsestavler, regnemaksiner og andet forgængeligt arvegods, ikke sjældent hjemmelavede materialer, der var tilvirket af fingernemme lærere. Robert Hellner og mag.art. Christian Glenstrup har æren for, at disse museale skatte blev reddet. De befinder sig i dag i Dansk Skolemuseum i København. Da rammerne blev for snævre på Frederiksberg, flyttede Studiesamlingen til Lersø Parkallé 101 og fik snart navnet Danmarks Pædagogiske Bibliotek. Hellner fortsatte som leder til 1988.

Som chef var Robert Hellner naturligvis involveret i talrige pædagogiske bestyrelser. På pladsen nærmest hjertet befandt sig Selskabet for Dansk Skolehistorie. Det var blevet besluttet ved et uformelt møde af nogle få skolefolk og historikere på Hellners kontor i 1966. Det stod de tilstedeværende klart, at vidnesbyrd om skolens fortid var truet af dybtgående forandringer i skoler og uddannelser. Opgaven var at bevare en viden: – for at vurdere det nye, var det nødvendigt at kende og kunne dokumentere dets forudsætninger. Det var ikke noget tilfælde, at Hellner blev den første formand. For ham var sammenhængen vigtig, den historisk-pædagogiske sammenhæng.

Børge Riis Larsen

Vagn Skovgaard-Petersen